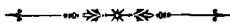

տոսի բարեգործական ընկերութեան պէս՝ յոյսի փարոս մըն է հայութեան համար իր աւետանջ գոյութեան մէջ։ Բայց Միութեան ծրագիրը աւելի ընդարձակ է. բարեգործական, քաղաքական, գրական, գեղարուեստական. հաւաքական անձնուէր ոգևորութիւն ու նիւթական մեծ միջոցներ հարկաւոր են զայն հետզհետէ աւելի փայլուն կերպով իրագործելու համար։ Կը մաղթենք յարատեւութիւնը՝ զոր այնքան փափագելի բըրա մէկ տարեշրջանի մէջ ցոյց տուած գործունէութեամբը։

Ք.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐՈՒԱՆ ՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի օրուան տեւողութեան խընդիրը բազմակնճիւղն է և կարելի չէ զայն լուծել միակ վճռով մը, որովհետեւ կը կախուի բազմաթիւ և բազմատեսակ պատճառներէ, ինչպէս են ճարտարարուեստի տեսակը, երկիրը, վարձատրութեան կերպը, սովորութիւնները, աշխատանքի միջոցներուն կատարելութիւնը, Ուրեմն անկարելի է սահմանել ամենուն հաւասար կանոն մը. բաց ասկից՝ և ո՛չ անոնք որ կը փափաքին սահմանել զայն, համամիտ են օրական աշխատանքի ժամերուն վրայ. մինչդեռ մեծամասնութիւնը հաստատած է ութ ժամ աշխատելու կարծիքը՝ Աւստրալիոյ մէջ արդէն Trade Unions-ի ժամանակէն ի վեր կ'աշխատին վեց ժամ, ինչպէս նաեւ Փարմանելլայի՝ Արեաքա-ղաքին բնակիչները. ընկերվարական այլ գրիչներ, վիճակագրութիւններ ընելով՝ իշած են չորս ժամու և այս ընթացքով կը հասնինք մէկ ժամ և քսան վայրկենի։ Ապագային բաներ են ասոնք. հիմնուհիմայ գոհ պիտի ըլլանք ութը ժամերով հաստատուած միջազգային օրէնսդրութեամբ, զգուշանալու համար այլ և այլ երկիրներու մէջ պատուանելիք անհաւասարակը՝ ութութիւններէն։

Առաջարկութիւնը նոր չէ, և առաջին փորձը եղած է 1818ին, Ռոպըրտ Օուքնոս վէն, իսկ առաջին գործադրութիւնը եղած է 1864ին՝ Միացեալ-Նահանգաց մէջ, ուր Փոլս-Նախագահը Ուարտ՝ Պետութեան նաւարաններու և հաստատութեանց մէջ առաջին մղումը տուաւ։ 1894ին ալ, յՄեք-դիւս զինուորական հաստատութեանց մէջ սկսան գործադրել ութ ժամերը։ Ի Գաղղիա 1899ին փորձուեցաւ այս կերպը նամակադրողներու գործարանին մէջ և յետոյ տարածուեցաւ ուրիշ այն խանութներու մէջ՝ որոնք վերաբերութիւն ունին Նամակատանց, Դրոյային և Յամաքային գործիւնեանց Մատակարարութեանց հետ։

Խօսելով Պետութեանց մատակարարութեան վրայ, շատ դիւրին չէ ճշգրտել այս դրութեան արդիւնքը այնչափ որչափ կարելի է ընել երբ քննութեան առնունք առանձնական ձեռագործական արուեստի մը արդիւնքները. այսուհանդերձ Աշխատանքի Գրասեղանին հրատարակութիւն մը (Notes sur la journée de huit heures dans les établissements industriels de l'Etat, 1906) լոյս մը կ'ընայ տալ խնդրոյն այս երկու հետեւեալ կէտերուն վրայ. Ա. արտադրութիւնը յժ ևուրդի. Բ. գիւնը յժ քարճրանք։

ՓՈՐՁԸ

Բարիք, նամակադրողներու խանութներուն մէջ, օրական աշխատութիւնը 10-էն 8 ժամուան իջաւ. ի սկզբան արտադրութիւնը գրեթէ չի պակսեցաւ աշխատելու ժամանակէն պատճառաւ։ Բայց յետոյ տեսնուեցաւ որ արտադրութիւնը կը նուազէր մէկ առ տասն և յետոյ երկու (1905). ասիկայ անխուսափելի էր գործիչներուն սահմանափակ արագութեան պատճառաւ։ Աւրուած գործիչները շտկելու համար եղած ծախքը՝ շատցած էր և միանգամայն անոնց զինները աւելցած էին 2—4 առ 100։ Կ'ենթադրուի որ աշխատութիւնը լաւագոյն է։ Օղահան գործիչներով

եղած աշխատութեանց մէջ տարեկան հասոյթը թուաբանական ճշգրտեամբ իջած է 20 առ 100, հեռախօս ղնդններու ծառայութեան մէջ մէկ կամ երկու առ տասն. ուրիշ տեղեր ծախքերը աճած են առանց կարենալու հաստատել հաւասարակշռութիւնը:

Մովային զօրութեան Մատակարարութեան մէջ կը հաստատուէր փորձառութեամբ ութ ժամու աշխատութիւնը թուլոնի և Լօրիանի մէկ քանի խանութներու մէջ. երկու ամիս ու կէս յետոյ (Յունուար 1903) անձնելով գոհացուցիչ արդիւնքներ, կը տարածուէր զրութիւնը բոլոր գործատուներու մէջ: Սակայն յետոյ՝ առաջին խանդավառութիւնը անցնելէն վերջ՝ Լօրիանի մէջ տեսնուեցաւ որ արդիւնքը կը նուազէր 15 առ 100, գրեթէ համեմատութեամբ ժամանակին որ էր, առաջ, 9 1/2 ժամ: Ծերպուրի նաւային ճարտարապետութեան տեսուչը հաստատեց նուազումը մը 13 կամ 14 առ 100, Իւրաքանչիւր ժամու մէջ աւելի աշխատանք կ'ըլլար, բայց այս առաւելութիւնը չէր այնչափ որ կարենար փոխարինել օրուան կարճութիւնը և հետեւաբար երկու տարուան մէջ նոր շինութիւններուն գիները բարձրացան թուով մը՝ զոր կարելի չէ որոշապէս ըսել:

Ի Ռօշըֆօր ընդծովեայ նաւերուն շինութեանց մէջ՝ հաստատուած է 14 առ 100 յաւելում մը շինութեան ժամանակին և 75 առ 100 գնոյն մէջ. գործաւորաց աշխատանքի և գործունէութեան մէջ ալ եղած է յաւելում մը 14 առ 100:

Ի թուլոն արգասեաց նուազումը զգալի եղաւ. զանգատներ եղան քանակական աշխատութեան ջնջման վարձքերը հաւասարեցնելու ձգտումի մասին. զանգատեցան թէ գործաւորները յառաջ կը քաշուին իրենց ասպարէզին մէջ՝ տարբեր կարգով, ոչ եթէ ընտրանօք՝ որով գործաւորները իրենց պաշտօնին տէ՛րը կ'ըլլան: Արտադրութիւնը աւելի շատցած է համեմատութեամբ օրուան աշխատանքի նուազման: Ասոր վրայ աւելցուցէք այն՝ որ Իւրաքանչիւր ժամուան օրը կուտար իրական

7 ժամու և 10 վայրկեանի աշխատութիւն մը և թէ 9 1/2 ժամուան օրը կը վերածուէր առաջ 8 1/2 ժամուան իրական աշխատանքի մը. և այս իրական աշխատանքը ուշադրութեամբ քննութեան առնելու խնդիր մ'է: Թուլոնի գործատանց Տեղեկագրողը այս եզրակացութեան կը հասնի որ շինութիւնները, օրինակի համար Ի Տիւրդդի-Թուար (Dupetit-Thouars), օրը ութ ժամ աշխատանքով՝ ենթարկուեցան ամենայայտնի յապաղման և մեծագոյն ծախքի: Այսուհանդերձ Ռօշըֆօրի և Լօրիանի ծովային թնդանօթներուն տեսուչները գոհ մնացին աշխատանքի օրուան փոփոխութենէն, առաջինը ճանչնալով հանդերձ եղած կորուստները՝ զանոնք մասամբ փոխարինուած կը համարի անով որ գործիքները և մեքենաները աւելի լաւ վիճակի մէջ կ'ըլլան:

Աշխատաւորաց զուլի անցնողները կը ջանան սուտ ցուցնել այս խօսքը թէ օրական ութ ժամ աշխատելով՝ ծախքերը աւելցած են, վարձքը և արդիւնաբերութիւնը նուազած. պատճառ բերելով որ համեմատութիւնները անհաւասար են, աշխատանքի յատկութիւնը լաւագոյն է, և գործաւորները առաւելութիւններ ստացած են այս նոր դրութենէն. և այս վերջինս անտարակուսելի է:

Պատերազմի նախարարութիւնը ստիպուեցաւ՝ յուլիսի մէջ 1904ին՝ առկա ձգել ութ ժամուան փորձը, սկսուած Ի Դարպ սեպտեմբերի մէջ 1903ին, տեսնական գէշ հետեւանքներուն պատճառաւ, մայիսի մէջ 1905ին՝ գործաւորաց նպաստելու համար՝ օրական 9 ժամուան աշխատութիւնը հաստատուեցաւ, նուազ չարագոյն հետեւանքներով, որովհետեւ առաջ որ իրական աշխատութիւնը 9 ժամ էր հիմա է 8 ժամ և 45 վայրկեան. ուրեմն իրական նուազումը՝ միայն քառորդ ժամու մէջ կը կայանայ:

ՀԱՅՏԻԱՆՔ

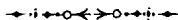
Եզրակացութիւնները նոյն են միշտ տարբեր գաւառներու և ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ:

Ուրիշ իրականութիւն մ'ալ. շատ մը ճարտար կամ եռանդուն գործաւորներ հետամուտ են հիմայ աւելցնել իրենց շահերը աշխատելով ոչ միայն Տէրութեան գործատուններուն մէջ, այլ առանձին իրենց հաշուին:

Ճշմարիտ է որ Տէրութեան գործաւորաց թոշակները բարձր չեն. աղէկ վրձարում ունեցողները անոնց են որ կ'աշխատին ձեռագործներու, ծխախոտի և լուցկիներու վրայ: Նաւարաններու գործաւորները կը շահին ամենախիղճ օրական մը. առանձնական ճարտարարուեստը կը վճարէ լաւ. ուրեմն աւելի շահաւէտ պիտի ըլլար յանձնել այս աշխատութիւնները առանձնական ճարտարարուեստի:

ԱՆՏՐԷ ԼԻԵՍԻ յօդուածէ մը:

«Էքոնոմիսթ ֆրանսէզ»

ԱՇՈՒՇԱՅԻ ԿՆԻՔԸ

ԱՌ ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

Բանալէճը՝ հայ մամուլին մէջ՝ ընդհանրապէս՝ երկու շրջան ունի:

Առաջինին մէջ փաստեր կը ներկայացուին, երկրորդին մէջ՝ ճառեր առաջնութեանց մասին:

Մեր փափազն ըլլալով զբաղան բարքերու նրբացումը՝ առաջին շրջանը պիտի չանցնինք, — աւելի զոչ անկեղծութեամբ գործելէ քան անկեղծութեան ոչ մասին գրելէ:

Եթէ ուզէինք ալ սակայն՝ պիտի չկարենայինք մեր ընդդիմախօսը եսասիրութեամբ ամբաստանել, որովհետեւ նա իր անձնական գիտար չէ՝ քնաւ որ կը պաշտպանէ, այլ հինքու կարծիք մը:

Հ. Ն. Ակինեան իր ընթերցողներուն սխալ լուր մը հաղորդած ըլլալով, այն է թէ Վրաստանի մէջ Ե. դարուն մէկ թագաւոր գոյութիւն ունէր, փութացինք ուղիւ ծանուցանել, իր սխալը սակայն յառաջ կու գար Brossetի Histoire de la

Georgie գործոյն ընդարձակութենէն, երկու ստուար հատորներ՝ որուն ամէն կողմ մը բնականաբար չէր կրնար կարդացած ըլլալ մեր սիրելի ընդդիմախօսը:

Բայց իր պղծ վրիպակը նպատակ մ'ունէր. անկարելի ցուցնել մեր այն ենթադրութիւնը՝ որուն համեմատ Ե. դարուն Արծիւզ Քարթլի կ'իշխէր, իսկ Աշուշա կախէթու. ենթադրութիւն մը որ կը ներշնչուէր Աշուշայի կնքոյն Փիթիաքսեւ Իւփրոն Քարթիկոն մակագրէն, զոր կը կարդանք Բղեալիս Վրաց Կարթիկաց (կախէթ անուան հնագոյն ձեւ), անկարելի ըլլալով Քարթիկոն և Գուգարը ոչ հասկնալ, ինչպէս կ'ընէին ցարդ գիտնականը՝ (բայց յաճախ հարցականով մը նոր մեկնութեան մը հարկը մատնաճընելով)՝ քանի որ Գուգարը բառը ոչ իբրեւ յունարէն (Γωγαργή) և ոչ իբրեւ հայերէն կրնար Քարթիկոն գրուիլ:

Գիտութեան վարպետները ընդհանրապէս նուազ վստահ կ'ըլլան իրենց կարծիքին վրայ՝ քան աշակերտողները: Հ. Ն. Ակինեան իրը ճշմարտութիւն ջանաց ներկայացնել այն կարծիքը՝ որ լուրջ կասկածներ կը ներշնչէր իւր բուն տէրերուն:

Ամէն ոք ազատ է ենթադրութիւն մը հաւանական համարելու կամ անտեղի, բայց ներքի չէ այսպէս յայտարարել զայն պատմական սխալի մը վրայ հիմնուած, ինչպէս կ'ընէր մեր յարգող ընդդիմախօսը. «Ե դարուն ի Վիրս (հայ և վիր) պատմագիրը մէկ թագաւոր կը ճանչնան»:

Անցնինք քննութեան խնդրոյն. — Վրաստանի մէջ մէկ թագաւոր գոյութիւն ունէր Գ. Ե. դարուն:

Հակառակը ապացուցանելու համար՝ հետաքայ փաստերը բերինք:

1. Գ. դարուն Միհրան Քարթլի վրայ կը թագաւորէ, իսկ իր Ռէվ որդին «règne sur le Cakhet et sur le Coukhet et réside à Oudjarma» (Brosset, II, 621):

2. Ե. դարուն Վախթանգ Գուրգասաւ